

ЗАКОН за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица

Обн., ДВ, бр. 50 от 25.06.1991 г., изм., бр. 52 от 28.06.1994 г., в сила от 28.06.1994 г., изм. и доп., бр. 12 от 13.02.2004 г., бр. 29 от 5.04.2005 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., изм. и доп., бр. 81 от 6.10.2006 г., доп., бр. 60 от 24.07.2007 г., изм. и доп., бр. 26 от 7.03.2008 г., изм., бр. 103 от 29.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г., изм. и доп., бр. 62 от 10.08.2010 г., изм., бр. 43 от 7.06.2016 г.

Сборник закони - АПИС, кн. 9/92 г., стр. 56; кн. 7/94 г., стр. 66; кн. 3/2004 г., стр. 75; кн. 5/2005 г., стр. 196

Библиотека закони - АПИС, т. 3, р. 4, № 280

Чл. 1. (Изм. - ДВ, бр. 29 от 2005 г., бр. 62 от 2010 г.) Обявява се политическа и гражданска реабилитация на лицата, които са били незаконно репресирани заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания през периода от 9 септември 1944 г. до 10 ноември 1989 г. и ако са:

1. (доп. - ДВ, бр. 12 от 2004 г., бр. 29 от 2005 г., бр. 62 от 2010 г.) осъдени по наказателни дела с изключение на осъдените от Народния съд 1944 - 1945 г., освен ако са реабилитирани по съдебен ред, деянията им са амнистирани или присъдите им са отменени по реда на надзора, или ако са осъдени от Трети тринадесетчленен състав на Народния съд по наказателно дело № 3/1945 г.;

2. незаконно задържани в поделенията на Министерството на вътрешните работи и други места;

3. (доп. - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) въдворявани в трудововъзпитателни общежития, лагери и други подобни места, както и принудително трудово мобилизирани;

4. (доп. - ДВ, бр. 26 от 2008 г.) интернирани, изселвани и заселвани по административен ред или са били нелегални;

5. осъдени по наказателни дела за неиздължени държавни доставки;

6. изключени студенти и ученици;

7. репресирани във връзка с насилствената промяна на имената;

8. безследно изчезнали;

9. (нова - ДВ, бр. 12 от 2004 г.) български граждани, насилствено изселени в Съветския съюз;

10. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) убити на обществени места, в жилища или при опит за бягство;

11. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) осъдени за приготвяне за бягство, опит за бягство или бягство през границата, или убити при опит за бягство през границата при обстоятелства, свързани с техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания;

12. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) загинали в затвори, трудововъзпитателни общежития, арести и други подобни места, както и при обстоятелства, свързани с техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания;

13. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) с висше или полувисше образование, освободени от работа и заставени да работят в общината, в която живеят, по строителни обекти, в системата на чистотата или в селското стопанство;

14. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) лишени от право на пенсия;

15. (нова - ДВ, бр. 62 от 2010 г.) осъдени от Върховния съд, Трето наказателно отделение, по наказателно дело № 452/1952 г.;

16. (нова - ДВ, бр. 62 от 2010 г.) осъдени от Софийския областен съд по наказателни дела № 248/1949 г. и № 1166/1949 г.

Чл. 2. (1) (Предишен текст на чл. 2 - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) Лицата от посочените по-горе категории имат право на еднократно обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди, както следва:

1. (доп. - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) осъдените по Закона за защита на народната власт, глави I и II от Наказателния закон в сила до 13 март 1951 г.; глава I - Престъпления против Народната република, от Наказателния кодекс в сила от 13 март 1951 г. и глава I - Престъпления против Народната република, в сила от 1 май 1968 г., военно-наказателните закони (Военно-наказателният закон в сила до 28 септември 1949 г. и Военно-наказателният закон в сила до 17 февруари 1956 г.) по причини, свързани с техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания, чиито деяния са амнистирани;

2. осъдените за престъпления, амнистирани с чл. 1 от Закона за амнистия и за освобождаване от изтърпяване на наложени наказания (ДВ, бр. 6 от 1990 г.);

3. осъдените на лишаване от свобода за неиздължени държавни доставки и изтърпели наказанието;

4. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) осъдените за приготвяне за бягство, опит за бягство или бягство през границата по причини, свързани с техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания;

5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) въдворените в трудововъзпитателни общежития, лагери и други подобни места;

6. (предишна т. 5 - ДВ, бр. 29 от 2005 г., доп., бр. 26 от 2008 г.) интернираните, изселваните и заселваните по административен ред и нелегалните;

7. (предишна т. 6 - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) изключените студенти и ученици, които не са допуснати да завършат образованието си;

8. (нова - ДВ, бр. 12 от 2004 г., предишна т. 7, бр. 29 от 2005 г.) български граждани, насилствено изселени в Съветския съюз;

9. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г., доп., бр. 62 от 2010 г.) осъдените от Народния съд 1944 - 1945 г., които са реабилитирани по съдебен ред, чиито деяния са амнистирани или чиито присъди са отменени по реда на надзора, осъдените от Трети тринадесетчленен състав на Народния съд по наказателно дело № 3/1945 г.;

10. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) лишените от право на пенсия;

11. (нова - ДВ, бр. 62 от 2010 г.) осъдените от Върховния съд, Трето наказателно отделение, по наказателно дело № 452/1952 г.;

12. (нова - ДВ, бр. 62 от 2010 г.) осъдените от Софийския областен съд по наказателни дела № 248/1949 г. и № 1166/1949 г.

(2) (Нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) Лицата, които са били в затвори, лагери и други подобни места и са живи, получават обезщетение за всяка изтърпяна от тях репресия в пълния му размер за целия срок на претърпяната репресия.

Чл. 3. (1) (Доп. - ДВ, бр. 12 от 2004 г., изм., бр. 29 от 2005 г., бр. 62 от 2010 г.) Когато лицата по чл. 2, ал. 1, т. 1 - 6, 8, 9, 10, 11 и 12 не са получили обезщетение за имуществени вреди и са починали, обезщетението се изплаща на техните наследници - деца, съпруг, родители или на братя и сестри, когато

няма други наследници.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 12 от 2004 г., изм., бр. 29 от 2005 г., бр. 62 от 2010 г.) Наследниците - деца, съпруг и родители или братя и сестри, когато няма други наследници, на осъдените на смърт, чиито присъди са изпълнени, на безследно изчезналите след 9 септември 1944 г., на убитите на обществени места, в жилища или при опит за бягство, на загиналите в затвори, трудововъзпитателни общежития, арести и други подобни места, както и при обстоятелства, свързани с техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания, на убитите при опит за бягство през границата и на загиналите във връзка с насилствената промяна на имената получават еднократно обезщетение за неимуществени вреди.

(3) (Нова - ДВ, бр. 12 от 2004 г.) На братята и сестрите на репресираните лица по ал. 1 и 2 се изплаща обезщетение, само при условие че искане за такова обезщетение не е предявявано или изплатено на техни деца, съпруг или родители.

Чл. 4. (1) Размерът и редът на изплащането на обезщетението се определят от Министерския съвет.

(2) Правото на обезщетение се установява със съответни писмени доказателства.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 12 от 2004 г., изм. и доп., бр. 29 от 2005 г., доп., бр. 60 от 2007 г.) Когато липсват писмени доказателства за обстоятелствата по предходните разпоредби, включително за характера на репресията, установяването им се извършва по ред, определен от Министерския съвет, от централна комисия, която се състои от представители на Министерския съвет, Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, Министерството на финансите, Министерството на труда и социалната политика, и от равен на тях брой представители на организациите на репресираните в България със съдебна регистрация до 1 декември 2003 г. За работата си в комисията членовете ѝ, които не заемат длъжност по трудово или служебно правоотношение, получават възнаграждение по ред и в размер, определени от Министерския съвет.

(4) (Нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) В централната комисия не могат да участват лица, които са били щатни или нещатни сътрудници, информатори, доверени лица, облагодетелствани лица на Министерството на вътрешните работи, Държавна сигурност, Разузнавателното отделение към Щаба на войската, Разузнавателното управление на Генералния щаб при Министерство на народната отбрана и Народната милиция в периода 1944 - 1989 г. или участвали в политически репресии.

(5) (Нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) Обстоятелствата по ал. 4 се установяват с декларация за съответствие, депозирана пред председателя на комисията. За деклариране на неверни данни в декларацията деклараторът носи отговорност по реда на чл. 313 от Наказателния кодекс.

(6) (Нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) При спорни случаи централната комисия се произнася с обикновено мнозинство от състава си дали дадена репресия е политическа. Съответните ведомства и институции са длъжни да предоставят на комисията информация и документация, свързани с нейната дейност.

Чл. 5. (Изм. - ДВ, бр. 52 от 1994 г., бр. 29 от 2005 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 81 от 2006 г.) Искането за обезщетение се предявява пред областния управител по последния постоянен адрес на репресираното лице.

(2) Областният управител се произнася с мотивирана заповед по основателността на искането след събиране и преценка на представените доказателства относно вида, характера и продължителността на репресията, както и качеството "правоимащо лице".

(3) Областният управител изплаща на правоимащото лице еднократно парично обезщетение въз основа на заповедта по ал. 2, с която искането е уважено.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г.) Отказът на областния управител да удовлетвори искането за обезщетение подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

(5) Обезщетението се изплаща от държавния бюджет.

Чл. 6. (Изм. - ДВ, бр. 26 от 2008 г.) Правоимащите лица имат право на обезщетение в пълен размер за всяка изтърпяна репресия за целия срок на репресията, като обезщетенията, получени по досегашния ред, се приспадат.

Чл. 7. Признава се за трудов стаж:

1. времето, през което лицата по чл. 1, точки 1 и 2 са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане;

2. (изм. - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) времето, през което лицата, навършили 16 години, не са работили, когато са били интернирани, изселвани и заселвани.

Чл. 8. Наследниците на убитите, самоубилите се и изчезналите във връзка с насилствената промяна на имената получават наследствена пенсия до законното основание за прекратяването ѝ.

Чл. 9. (Нов - ДВ, бр. 12 от 2004 г.) (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) Лицата по чл. 1, т. 1, 2, 3, 4, 5, 9 и 13, както и осъдените за приготвяне за бягство, опит за бягство или бягство през границата по чл. 1, т. 11, получават към пенсията си или към сбора от получаваните пенсии месечна добавка в следните размери:

1. които са били в затвори, трудово-възпитателни общежития, лагери и места за задържане за период до 6 месеца - 30 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

2. от 6 до 12 месеца - 31 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

3. от 12 до 18 месеца - 32 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

4. от 18 до 24 месеца - 33 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

5. от 24 до 30 месеца - 34 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

6. от 30 до 36 месеца - 35 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

7. от 36 до 42 месеца - 36 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

8. от 42 до 48 месеца - 37 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

9. от 48 до 54 месеца - 38 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

10. от 54 до 60 месеца - 39 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

11. от 60 до 66 месеца - 40 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

12. от 66 до 72 месеца - 41 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

13. от 72 до 78 месеца - 42 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

14. от 78 до 84 месеца - 43 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

15. от 84 до 90 месеца - 44 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

16. от 90 до 96 месеца - 45 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

17. от 96 до 102 месеца - 46 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

18. от 102 до 108 месеца - 47 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

19. от 108 до 114 месеца - 48 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

20. от 114 до 120 месеца - 49 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

21. над 120 месеца - 50 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

22. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г., доп., бр. 26 от 2008 г.) които са били интернирани, изселвани и заселвани по административен ред или са били нелегални до 12 месеца - 10 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст, от 12 до 36 месеца - 15 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст, а над 36 месеца - 20 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

23. (нова - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) лица с висше или полувисше образование, които са били заставени да работят по строителни обекти, в системата на чистотата или в селското стопанство - 5 на сто от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 43 от 2016 г.) Добавката е за сметка на държавния бюджет и се изплаща чрез Националния осигурителен институт по реда за плащане на пенсиите.

(3) Добавката се отпуска по искане на лицето от първо число на месеца, следващ този, през който е направено искането, като се представят документите, издадени по реда на чл. 4, ал. 2 и 3. Искането се подава до териториалното поделение на Националния осигурителен институт, където лицето получава пенсията си.

(4) (Нова - ДВ, бр. 81 от 2006 г.) Добавката на лицата по ал. 1, т. 23 се отпуска по реда на ал. 3 след представяне на документ, издаден от централната комисия по искане на лицето, за установяване качеството "правоимащо лице".

(5) (Нова - ДВ, бр. 26 от 2008 г.) Преживелият съпруг получава към пенсията си или към сбора от получаваните пенсии добавката по ал. 1.

Чл. 10. (Нов - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) (1) Областният управител и териториалните поделения на Националния осигурителен институт, за да се произнесат по съществуващото на искането, изискват от правоимащите лица да представят писмени доказателства за твърденията си.

(2) Областният управител и териториалните поделения на Националния осигурителен институт служебно искат произнасяне на централната комисия, когато липсват писмени доказателства относно вида, характера или продължителността на репресията.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Отменят се:

1. Точка 5 от Решението за политическа и гражданска реабилитация на осъдени и репресирани лица от 30 март 1990 г. (ДВ, бр. 30 от 1990 г.).

2. Точка 5 от Решението на Парламентарната комисия за разглеждане и решаване на някои неотложни въпроси, свързани с допуснати деформации и нарушения на законността в държавния, обществен и стопанския живот (ДВ, бр. 44 от 1990 г.).

3. Точка 5 от Решението на Парламентарната комисия за разглеждане и решаване на някои неотложни въпроси, свързани с допуснати деформации и нарушения на законността в държавния, обществен и стопанския живот (ДВ, бр. 48 от 1990 г.).

§ 2. Актовете по чл. 4 да се издадат от Министерския съвет не по-късно от 6 месеца от влизането на

закона в сила.

§ 3. Изпълнението на закона се възлага на Министерския съвет.

§ 3а. (Нов - ДВ, бр. 29 от 2005 г.) По смисъла на този закон:

1. "Щатни сътрудници" са българските граждани, които са били на служба в Министерството на вътрешните работи, бившите Държавна сигурност, Народна милиция, Разузнавателно отделение към Щаба на войската или Разузнавателно управление на Генералния щаб като оперативни работници на оперативна работа.

2. "Нещатни сътрудници" са българските граждани, които са доставяли информация или са сътрудничили по друг начин на Министерството на вътрешните работи, бившите Държавна сигурност, Народна милиция, Разузнавателно отделение към Щаба на войската или Разузнавателно управление на Генералния щаб.

3. "Облагодетелствани лица" са българските граждани, на които са били предоставени:

а) образователни, професионални, административни или имуществени привилегии от Министерството на вътрешните работи, бившите Държавна сигурност, Народна милиция, Разузнавателно отделение към Щаба на войската или Разузнавателно управление на Генералния щаб;

б) защита от Министерството на вътрешните работи, бившите Държавна сигурност, Народна милиция, Разузнавателно отделение към Щаба на войската или Разузнавателно управление на Генералния щаб срещу наказателно преследване.

4. (Нова - ДВ, бр. 81 от 2006 г.) "Интернирани, изселвани и заселвани по административен ред" са и членовете на семейството (включително малолетни, непълнолетни и пълнолетни деца), когато в удостоверение образец № 3 на Министерството на вътрешните работи или с решение на централната комисия е посочено, че е изселено цялото семейство.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Закона за

политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица

(ДВ, бр. 12 от 2004 г., изм., бр. 103 от 2009 г., в сила от 17.02.2007 г.)

§ 6. (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2009 г., в сила от 17.02.2007 г.) Исканията за обезщетение на лицата по § 2 и 3 от този закон се предявяват в срок до 31 декември 2011 г.

§ 7. Министерският съвет приема наредба по прилагането на чл. 4 в тримесечен срок от влизането в сила на този закон.

.....

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Закона за

политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица

(ДВ, бр. 29 от 2005 г., изм., бр. 81 от 2006 г., в сила от 9.04.2006 г.,

бр. 26 от 2008 г., в сила от 1.01.2008 г., бр. 103 от 2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)

§ 10. (Изм. - ДВ, бр. 103 от 2009 г., в сила от 9.04.2008 г.) Исканията за обезщетение на лицата по § 2 и 3 от този закон се предявяват в срок до 31 декември 2011 г.

§ 11. (Изм. - ДВ, бр. 81 от 2006 г., в сила от 9.04.2006 г., бр. 26 от 2008 г., в сила от 1.01.2008 г., бр. 103 от 2009 г., в сила от 1.01.2010 г.) Лицата, които са пропуснали да предявят искане за обезщетение до 29 юни 1996 г., могат да го предявят в срок до 31 декември 2011 г.

§ 12. Обезщетенията по чл. 5, ал. 3 се изплащат на правоимащите лица по този закон считано от 1 януари 2006 г.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

към Закона за изменение и допълнение на Закона за
политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица
(ДВ, бр. 81 от 2006 г.)

§ 5. Параграф 4 влиза в сила от 9 април 2006 г.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Закона за
политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица
(ДВ, бр. 26 от 2008 г.)

§ 6. Исканията за обезщетение на лицата, които са били нелегални или на техните наследници, се предявяват в тригодишен срок от влизането в сила на този закон.

§ 7. Исканията за обезщетение по § 3 от този закон се предявяват в тригодишен срок от влизането му в сила.

§ 8. Параграф 5 влиза в сила от 1 януари 2008 г.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

към Закона за изменение на Закона за политическа
и гражданска реабилитация на репресирани лица
(ДВ, бр. 103 от 2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)

§ 4. Законът влиза в сила от 1 януари 2010 г., с изключение на:

1. параграф 1, който влиза в сила от 17 февруари 2007 г.;
2. параграф 2, който влиза в сила от 9 април 2008 г.

ПРЕХОДНА РАЗПОРЕДБА

към Закона за изменение и допълнение на Закона за
политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица
(ДВ, бр. 62 от 2010 г.)

§ 4. Исканията за обезщетение и добавка към пенсиите на лицата по § 1, т. 1 на този закон се предявяват след 1 януари 2011 г.